

מטעמי תורת זילים

פרשת בהעלותך – מעלת שבעים הזקנים

ה' יתברך הורה למשה רבינו לאסוף שבעים זקנים שנאמר "ויאמר ה' אל משה אסף לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: וירדתי ונדברתי עמך שם ונצלתיו מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאנו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך" (במדבר יא, טו-יז). משה רבינו עשה כפי שצוה שנאמר "ונצאת משה וידבר אל העם את דברי ה' ויאסף שבעים איש מזקני העם ועמד אתם סביבת האהל: וירד ה' בענן ונדבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כגוף עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספרי" (במדבר יא, כד-כה).

יש להתבונן, מדוע ה' יתברך ציוה את משה רבינו לאסוף דווקא 'שבעים' זקנים שתנוח עליהם הרוח והם ישפטו את העם יחד עם משה?

שבעים שרים רוחניים בשמים מושלים על שבעים אומות העולם

כאשר ברא הקב"ה את עולמו הוא קבע סביב כיסא כבודו שבעים מלאכים (פרקי דרבי אליעזר: פרק כז) והם הנקראים "צבא השמים" כפי שהתנבא מיכיהו הנביא אל אחאב מלך ישראל שנאמר "ויאמר לכן שמע דבר ה' ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו" (מלכים א' כב, יט) (הרד"ל בבבאורא על פרקי דרבי אליעזר: פרק כז ד"ה לעי מלאכים הסובבים). שבעים שרים אלו הם בית הדין הגדול של הקב"ה. יש מהם מימין לכסא הכבוד ונוטים לחסד ויש מהם משמאל לכסא הכבוד ונוטים למדת הגבורה (ארבע תרשים: לרי יששכר בער בן ר' אלחנן פרק ה כסא דוד דף יד ע"ב טור ב ד"ה יושפה כהן). אותם שבעים המלאכים ירדו עם הקב"ה בדור הפלגה ובלבלו את שפתם של בוני מגדל בבל מלשון הקודש בה דיברו כל בני האדם אל שבעים לשון שנאמר "הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו" (בראשית יא, ז). **ובאותה העת כל מלאך מאותם שבעים המלאכים קיבל אומה ולשון לשלוט עליה** (פרקי דרבי אליעזר: פרק כד, יחומתא א"י: להחיד"א פרשת נח אות יז בשם רבינו אפרים ז"ל) (להרחבה על החלפת לשונם של אומות העולם ראה מאמרנו לפרשת כי תבוא – מעלת לשון הקודש).

כל אחד משבעים המלאכים הסובבים את כסא כבודו קיבל על ידי גורלות איזה אומה ולשון לשלוט עליה (זרע שמשון' לר' שמשון נחמני פרשת לך לך ד, יב ע"א בשם פרקי דרבי אליעזר) **ולהשיג עליהם להרע או להטיב** (יעי החיים: לרי יהודה בן חנון על טעמי המצוות מצוה קסג ד"ה וע"ד האמת), אך על זרע ישראל לא מינה הקב"ה שר ורק לקח אותם תחתיו (פרקי דרבי אליעזר: פרק כז). וזה מה שנאמר "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים כב, ח), "בהפרידו בני אדם" – זהו דור הפלגה שבהם נפלגו העמים. "בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים" – שחילקם לשבעים לשון. "למספר בני ישראל" – שישאל נפלו בחלקו של הקב"ה ונשארו עם לשון הקודש (פירוש המהר"ו על פרקי דרבי אליעזר: פרק כד ד"ה בתחילת). מטעם זה אברהם אבינו שהיה הראשון שנפל בחלקו של ה' יתברך קרא לבוורא בשם 'אדון' (ראה גמ' ברכות דף ז ע"ב בשם רשב"י) כשכוונתו שהוא האדון שלו בלי שום שר אחר ביניהם בשונה משאר האומות (יקדושה וברכה: לרי נפתלי כץ מחבר ספר 'סמיכת חכמים' על מסכת ברכות דף ז ע"ב ד"ה ועוד יש לומר דלפי) (להרחבה על הגורלות שחילקו את האומות ראה מאמרנו לפרשת פנחס – ימשה הגורל).

שלימותם של אדם הראשון וחווה אשתו היה בחיבורם להצליח להעמיד בעולם 'שבעים נפש' וכפי גמטריא שמים יחד 'אדם וחווה' שיוצא מספר שבעים. כלומר היה צריך לצאת מהם שבעים אומות בדיוק (בית מועד: דרושים לר' מנחם רבא בדרוש אחד וארבעים לנישואין דף קפה ע"א) **וכך אכן היה בדור הפלגה, שכל בני האדם שהיו בארץ התפצלו לשבעים אומות והתרבו לאחר שהסתיים המבול ויצאו מהתיבה שלושת בניו של נח, שם הם ויפת. משם בן נח יצאו עשרים ושש אומות, מיפת בן נח יצאו ארבע עשרה אומות, מקם בן נח יצאו שלושים אומות – בסך הכל שבעים אומות** (ביאור 'בית הגדול' על פרקי דרבי אליעזר: פרק כד בשם הפסיקתא) **ועליהם נוספו עוד שניים והם האומות של עשו הרשע וישמעאל** (יעי הדעת טובי: לרי חיים ויטאל פרשת ואתחנן ד"ה שמע ישראל). **וכל אחת מאומות העולם החלה למשוך את כוחה מהשר הממונה עליה למעלה** (וזהו פרשת שמות דף יז ע"א ד"ה רבי יצחק אמר) **לפי שכל האומות ניתנו לנחלה תחת ממשלות השרים** (יעי הדעת טובי: למהר"ו זצ"ל פרשת ואתחנן ד"ה שמע ישראל) **המשגיחים עליהם בעליונים** (נפ"י יעי הדעת טובי: כד תיב למהר"ו כפי שהודפס בשנת תשס"ח בירושלים דף נ אות קיח ד"ה לך רבה).

שבעים השרים בשמים מקבלים שפע ומעבירים לשבעים אומות העולם

כל השרים של מעלה נקראים בשם 'אלהים' ביחס לאומה שלהם שנאמר "כי כל אלהי העמים אלהים וה' שמים עשה" (תהלים צו, ה) (יעי הדעת טובי: למהר"ו פרשת ואתחנן ד"ה שמע ישראל). כך למשל נקרא השר של מלכות גרר בשעה שהוא התגלה לאבימלך שנאמר "ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל" (בראשית כ, א). וכן היה אצל בלעם כאשר התגלה אליו השר של מלכותו שנאמר "ויבא אלהים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך" (במדבר כט, ט). וכן אצל לבן הארמי כאשר התגלה לו השר הממונה עליו שנאמר "ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמור לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע" (בראשית ל, כד) (מאורי אורי: לרי מאיר ביקיאות פרשת ואתחנן דף צב ד"ה 'אבל הענין שהנה' מהזוהר הקדוש). שרים אלו נקראים גם בשם "אלהים" שנאמר "כי כל אלהי העמים אלהים וה' שמים עשה" (תהלים צו, ה) **משום שכולם כנועים תחת האל יתברך, ונחשבים בלא היו על שאין להם כוח לפעול בלי רצונו** (יעי הדעת טובי: על התורה למהר"ו פרשת ואתחנן ד"ה שמע ישראל) **שנאמר "מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך"** (דברים ג, כד) (מאורי אורי: לרי מאיר ביקיאות פרשת ואתחנן דף צב ד"ה אבל הענין שהנה).

אחרי שדנים בראש השנה מה יהיה משפטם של כל השרים ומה יקבלו, ונחתם דינם ביום הכיפורים, אז במשך ארבעה ימים מתפשטים אותן גזירות השרים בארבע צדדים. ואז מיום ט"ו בתשרי, שהוא חג הסוכות, במשך שבעה ימים נכנסים השרים הרוחניים אל היכל המלך לקבל את מנת חלקם להנהגת העולם. ביום הראשון נכנסים שלש עשרה שרים וביום השני שניים עשר שרים וכן הלאה עד ליום השביעי כאשר הם הולכים ופוחתים במספרם. **לכן כנגדם ישראל היו מקריבים לקדושה על המזבח שבעים פרים בחג הסוכות, ביום הראשון שלש עשרה פרים וביום השני שנים עשר פרים וכן הלאה בסדר יורד כפי מספר השרים למעלה** (אור החמה: לזוהר פרשת נח דף סג ע"ב ד"ה ימאי אנוי בשם הרמ"ק ותוקן כנלע"ד עפ"י משנה סוכה ה, ח). **ולא היה לשרים של מעלה שמחה גדולה יותר מאותם שבעים פרים** (וזהו פרשת פנחס דף רט ע"א ד"ה אי תימא וד"ה ועם לע"ד) **לפי שקרבנות אלו היו מגנים עליהם ומקיימים אותם בעולם** (מאורי ושמי לרי קלונימוס קלמן אפסטיין רמזי יום ג של סוכות ד"ה ויאמר יעקב אל ביתו) **שיישבו בשלוה** (בבבול בנימין: לרי בנימין הכהן חלק ב דרוש לו לשבת וחול המועד של סוכות דף קצו ע"א טור א ד"ה אלה הם דברי). **וסדר קרבנות הפרים שהולך ופוחת מראה שמתמעט טובתן של שבעים אומות העולם** (בבבול בנימין: חלק ב דרוש לט לשמיני עצרת דף ר ע"ב טור ב ד"ה תה כי נק).

כוונת ישראל בהקרבת הקרבן היתה לה' לבדו, וה' יתברך היה מחלק לכל שר ושר את החיות (וזהו פרשת פנחס דף רט ע"א ד"ה וכל דא) והשפע המושפע משמים לאומה שלו (חסד לאברהם: לרי אברהם אזולאי מעין ישיעי נהר ב ד"ה וכן כל), דרך העיר ירושלים. לכן ירושלים נקראת גם בשם 'בת עין' כי היא ה**בית של עי'** האומות משמש יוצא להם השפע (ישע החצרי: לרי דוד בן שמעון סימן תקמב בשם טוב הארץ) ואחר כך השר משפיע את השפע לאומתו על ידי נשמות חדשות ושפע מזון וכל אשר בארצם.

ואם צריכה להיפתח מלחמה בארץ בין שתי אומות, אז קודם לכן תהיה מלחמה בין שני השרים של אותן האומות למעלה, והאומה של השר המנצח היא זו שגם תנצח למטה (נחמד לאברהם' מעין שיש נהר ב'דיה וכן כל). ודבר זה היה בזמן מלחמת סיסרא, כפי שנאמר על אותה מלחמה "בָּאוּ מַלְכִים לְלָחֶמְךָ אֶזְרָא לְלָחֶמְךָ מִלְכֵי כְנָעַן בְּתַעֲנֵף עַל מִי מִגִּדּוֹ בְּצַעַף כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ: מִן שְׂמִימִים לְלָחֶמְךָ הַכּוֹכְבִים מִמְסֻלּוֹתֶם לְלָחֶמְךָ עִם סִיסְרָא" (שופטים ה, יט - ט), "בָּאוּ מַלְכִים לְלָחֶמְךָ" – אלו הם השרים המולכים למעלה שנלחמו לקטר על ישראל, ובכוחם גם "לְלָחֶמְךָ מִלְכֵי כְנָעַן" למטה. ומכיון ש"מִן שְׂמִימִים לְלָחֶמְךָ" עם השרים לטובת ישראל, אז גם "הַכּוֹכְבִים" נלחמו עם סיסרא ולוחמו שבארץ (יצאיר שלילי להחיד'א פרשת בשלח אות ח).

כאשר מולכת אומה חדשה אז השר הרוחני של האומה שנפלה למטה 'יורד מתפקידו' למעלה, ומולך שר רוחני חדש כנגד האומה שמלכה עתה למטה (זוהר פרשת שמות דף טו ע"ב ד"ה רבי תנחום אמר). **ואם השר הרוחני החדש היה עדין תחת שר אחר ועלה למעלה למלוכה בכדי להרע לישראל, אז באותה העת יש רעידת אדמה בארץ לסימן על מלוכת השר החדש** (זוהר פרשת שמות דף יז ע"ב ד"ה רבי יצחק פנט). **ובכל אופן צריך כל העת שיהיו שבעים שרים רוחניים המולכים בשמים, לכן תמיד אם שר אחד יורד כי עובר שלטון אומתו בארץ, הרי שימונה במקומו שר של אומה אחרת** (זוהר פרשת בשלח דף מט ע"ב ד"ה רבי חייא ורבי יוסי. וראה בוהר פרשת שמות דף יח ע"א מעשה עם רבי יצחק שרעה לו האדמה רעידות נוראיות והודיע לו אדם אחד שישן שם כי עתה מעמידים בקרקע שר ממונה שתידר להצר לישראל). **והטעם שיש מהשרים הללו המבקשים להרע לישראל, הוא משום שבשעה ששר שלהם שולט על ישראל בארץ הרי הוא כאילו שולט על כל העולם כולו** (עפ"י זוהר פרשת שמות דף טז ע"ב ד"ה רבי תנחום אמר).

מעשיהם של בני אדם תלויים בכמה שרים עליונים ובני אדם אינם מתבוננים לדעת את השרים והממונים על כל דבר בעולם, כי ההנהגות העליונות הללו נסתרות מעיניהם של בני האדם. ואפילו שלמה המלך שהיה חכם מכל אדם לא היה יכול לעמוד לגמרי על דברים אלו (זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"ב ד"ה ותא חזי כל עובדין דעלמא). **אמנם שלמה המלך כן ידע שיש שבעים שרים המנהיגים את אומות העולם** (עפ"י זוהר פרשת שמות דף טז ע"ב ד"ה רבי תנחום אמר) וכיון שהוא שלט בכל שבעים האומות לכן רצה להכניע את השרים בעליונים כמו שיהיה לעתיד לבוא. **ועל כן עשה עשרה מנורות במקדש כשלכל מנורה היו שבעה נרות ובסך הכל היו שבעים נרות, וזה כדי להכניע בכוח 'אור הנרות' את שבעים השרים למעלה**. **ובכל הדלקת נר במנורה למטה היה כבה 'נר' של אחד משרי האומות למעלה** (זוהר ברי' לר' ברכיה ברי' תלמיד הימנלה עמוקות' סוף פרשת בהעלותך על פי 'ליקוט שמעוני' בהעלותך רמז תשי"ט) (להרחבה בעניין המנורות ראה מאמרנו לפרשת בהעלותך – 'המנורה הטהורה').

השרים הרוחניים של ישמעאל ועשו הרשע מושלים על שבעים השרים שבשמים

מתוך שבעים המלאכים של מעלה, שלושים וחמשה מלאכים נמצאים מימין לכסא הכבוד ושלושים וחמשה מלאכים משמאל לכסא הכבוד, ועליהם נמצאים השרים של ישמעאל ועשו שקיבלו את הכוח לשלוט ולהיאחז למעלה בזכות אבותיהם אברהם ויצחק (הקדמה לספר סמיכת חכמים דף יב ע"א טור א, מגלה עמוקות' תחילת פרשת ויצא ד"ה מומר שאמר דוד על יעקב). לכן ביום הראשון השני והרביעי של חג הסוכות שבהם הקריבו שלשה עשרה פרים, שנים עשר פרים ועשרה פרים שהם היו בסך הכל שלושים וחמשה פרים, נאמר בהם שהביאו גם "וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד חֲטָאֵת" (במדבר כט, טו, במדבר כט, יט, במדבר כט, כח) לפי שפריים אלו היו כנגד האומות שבצד של 'ישמעאל' הנקרא לפי המקובלים בשם "שְׁעִיר עִזִּים". **וביום השלישי החמישי והשביעי של חג הסוכות שבהם הקריבו אחד עשרה פרים, תשעה פרים, שמונה פרים ושבעה פרים שהם היו בסך הכל שלושים וחמשה פרים, נאמר בהם שהביאו גם "וּשְׁעִיר חֲטָאֵת אֶחָד"** (במדבר כט, כב, במדבר כט, כח, במדבר כט, לא, במדבר כט, לו) **כי פריים אלו היו כנגד האומות שבצד של 'עשו' הרשע הנקרא לפי המקובלים "שְׁעִיר" בסתם** (יקול אליהו' ליקוטים מהגר"א פרשת פנחס דף כ ע"א אות ק ד"ה 'בפסוק ובחמשה עשר יום' ועי"ש הקושיא והתירוץ, 'דברי אליהו' ליקוטים מהגר"א פרשת פנחס דף לו ע"ב ד"ה 'בחמשה עשר יום' מספר 'יקול דודי' ועי"ש).

השרים של ישמעאל ועשו נקראים רה"ב וס"מ ושלטונם נרמז במה שאמר אברהם להקב"ה "וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמַעֲלֵךְ וְהִיָּה לְפָנֶיךָ" (בראשית יז, יח), "לוֹ יִשְׁמַעֲלֵךְ וְהִיָּה לְפָנֶיךָ" – "לוי" בגימטריא שלושים שש. וזוהו ביקש ורמז אברהם אבינו על שלושים וששה מלאכים מצד ימין של כסא הכבוד, הכוללים שלושים וחמשה מלאכים ומלאך רה"ב השר של ישמעאל שמולך עליהם (מגלה עמוקות' פרשת לך ד"ה או יאמר מן י'), ושלושים וחמשה מלאכים מצד שמאל לכסא הכבוד והס"מ שרו של עשו שמולך עליהם. **חלוקת אותם המלאכים בין הצדדים נרמז בתיבות "חֶלֶק לָבָם" (הושע י, ב) כאשר גמטריא התיבה "לָבָם" יוצא שבעים ושתיים, כנגד שלושים וששה מלאכים הנמצאים בכל צד של כסא הכבוד** (מגלה עמוקות' מהדורה תניינא חלק ב עם 'פרשת שלום' פרשת ויצא דף קיח ד"ה מומר). **ובגלל שישמעאל ועשו שולטים על האומות לכן במשך הדורות נטו המלאכים שתחת שלטון השר של ישמעאל לדת ההבל של האיטלאם, והמלאכים שתחת שלטון השר של עשו לדת ההבל של הנצרות** (ליקוט ראובני' פרשת שמות ד"ה ויהי כל נפש) **וכך רבים מבני אומות העולם נעשו מוסלמים או נוצרים**.

ועוד נרמז הדבר על ידי מעשיו של אברהם אבינו שנאמר "וַיִּיָּחַק לוֹ אֶת כָּל אֵלָה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתָּנֶךְ" (בראשית טו, יז), אברהם אבינו לקח את שני "אֵלָה" – גימטריא שלושים ושש כנגד שלושים ושש המלאכים שבכל צד, וחתך "בַּתָּנֶךְ" כלומר ביניהם, ושם מיקם את עם ישראל. **לכן הישמעאלים עושים את יום המנוחה שלהם 'מימין' ליום השבת של עם ישראל כלומר ביום ראשון, וישראל נמצאים באמצע בין הימין לשמאל ולהם יום המנוחה הוא יום שבת קודש, וזה מה שנאמר "וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתָּנֶךְ" לרמזו שעם ישראל נמצאים באמצע** (מגלה עמוקות' פרשת לך ד"ה ולפי שחר'ב). **וכן מיקומם של ישראל רמזו גם בפסוק "וַיִּקְדַּשְׁתִּי בַתָּנֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כב, לג) וכן בפסוק "וַיִּשְׁכַּנְתִּי בְּתוֹכָם" (שמות כח, ח) (מגלה עמוקות' פרשת לך ד"ה יאו יאמר מן י' לשונות). **ועשו הרשע הלך והתחבר עם ישמעאל כדי לבוא אל יעקב משני הצדדים יחד שנאמר "וַיִּלְכְּדוּ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמַעֲלֵל" (בראשית כח, ט) וכך הוא היה יכול לעמוד בפני יעקב, כאשר ישמעאל מצד 'ימין' ליעקב ועשו מצד 'שמאל' ליעקב** (מגלה עמוקות' מהדורה תניינא חלק ב עם פירוש פרשת שלום פרשת וישלח דף שמו ד"ה והנה כשראה עשו, 'מגלה עמוקות' על התורה פרשת וישלח ד"ה והנה כל מומר יז).**

שבעים נפש שירדו למצרים הכניעו את שבעים השרים של מעלה

בעקבות מכירת יוסף על ידי אָחִיו ניתנה יכולת לשבעים השרים לשלוט על ישראל. לכן כנגד זה היו צריכים לרדת שבעים נפש למצרים בימיו של יעקב אבינו שנאמר "וַיְהִי כֹל נֶפֶשׁ יִצְחָק יָרָדָה יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הִנְהִיגָם בְּמִצְרָיִם" (שמות א, ח), **וכן שנאמר "בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרָדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרָיִמָה" (דברים י, כב) (חוט של חסד' לר' אליהו הכהן מחבר 'שבט מוסר' פרשת שמות ד"ה אות).** **שְׁבַעִים הנפשות הללו היו כנגד שבעים האומות כך שכל נפש החלישה את האומה אשר נגד שורשה, כלומר את השר של האומה בשמים** (באר מים חיים' פרשת שמות אות ג). **והיה זה מדעת הקב"ה שיהיו בני יעקב שלמטה כמנונים כנגד שבעים המלאכים הסובבים את כסא הכבוד למעלה** (ליקוט דודי' פרשת שמות ד"ה טעם פרו וישרצו). **לכן רק לאחר שהשלימו לצאת מיעקב שבעים הנפשות אז הם יצאו מארץ ישראל הקדושה אל מצרים שבו היה שלטון לשבעים שרי אומות העולם** (נור הקודש' לר' יחיאל מיכל על 'בראשית רבה' פרק ט אות א דף רמז ע"א טור ג), **כאשר יוכבד שהיתה מספר שְׁבַעִים בנפשות, נולדה בין האומות בכניסה לארץ מצרים**. והיא היתה כנגד השר של מצרים שהיה ממין נקבה, לעומת כל שרי אומות העולם שכולם ממין זכר (שמחת הרגלי' על הגדה של פסח להחיד'א דף כב ע"ב ד"ה 'באופן אחר אפשר לרמוז' ועי"ש עוד דברים נפלאים).

כל שרי מעלה שלטו בגלות מצרים (ספר 'ציוני' פרשת בהעלותך ד"ה אספה לי, 'מדרש תלפיות' ענף הקב"ה ד"ה ויברכני בחיי ז"ל פרשת עקב) **כי ארץ מצרים היתה 'כוללת' את כל ארצות העמים** (נור הקודש' על 'בראשית רבה' פרק ט אות א דף רמז ע"א טור ג) **והיו גרים שם משבעים האומות** (עפ"י 'בשורת אליהו' על מגילת רות מחבר 'שבט מוסר' דף כד ע"ב ד"ה דבר אחר תצות לילה), **על כן גם שלטו שם כל שבעים שרי האומות** (נור הקודש' על 'בראשית רבה' פרק ט אות א דף רמז ע"א טור ג) **והיה צריך כוח וגבורה להכניעם** (באר מים חיים' פרשת שמות אות ג). **מטעם זה ירדו 'שבעים נפש' למצרים כדי שיהיו כנגדם, ושעל ידם לא יהיו ישראל משוקעים לגמרי תחת כוח שבעים השרים העליונים** (נור הקודש' על 'בראשית רבה' פרק ט

אות א דף רמו ע"א טור ב). **ועוד הם הגנו שהבאים אחריהם לא יכלו חלילה בחזקת הגלות** (מדרש תלפיות ענף הקבי"ה ד"ה וברבינו בחיי ז"ל פרשת עקב), **והשבעים הקדושים היו מסוגלים לכך בשל כוחם הרוחני הרב** (באר מים חיים פרשת שמות אות ג). ועוד היתה זו גזירה מאת ה' יתברך להפרות ולהרבות את זרע אברהם רק כאשר הם יהיו "שְׁבַעִים נִפְשׁ" כפי שנאמר "בְּשִׁבְעִים נִפְשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרָיִם וְעַתָּה שְׁמֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי שָׁמַיִם לָרֹב" (דברים י, כב) כדי שהם יהיו כנגד שבעים המלאכים במרומים, ויורו בזה שאין עם ישראל תחת ממשלתם של השרים הללו אלא מושפעים רק מכוחו של ה' יתברך (ילקוט דודי פרשת שמות ד"ה טעם פרו וישרצו).

בכל מאתים ועשר השנים ששהו ישראל במצרים היו להם 'שבעים זקנים' לפי שכך קיבלו מאבותיהם שלא לבטלם (רבינו בחיי במדבר יא, טו ד"ה ונראה כח), והם היו מכוונים ממש כנגד 'שבעים נפש' שירדו למצרים בזמן יעקב אבינו. ולולא שהיה לעם ישראל במצרים את אותם המנהיגים שנקראו 'שבעים זקנים', לא היה עם ישראל מחזיק שם מעמד והיו חלילה כל ישראל מתים ונאבדים במצרים (מנובח אליהו על התורה למחבר ספר 'שבט מוסרי' פרשת בהעלותך ד"ה ילקוט). והציווי הנוסף לְמָנוּחַ 'שבעים זקנים' שבא אחרי שיצאו ממצרים היה ציווי מתמיד ומחויב לדורות (רמב"ם ספר המצוות מצווה קעו), על כן קיומם של 'שבעים הזקנים' לא חדל מישראל מיום שירדו למצרים עד אחרי חורבן בית המקדש השני (רבינו בחיי במדבר יא, טו). ואז השתעבדו ישראל בגלות בין שבעים האומות כפי שנשבע להם הקב"ה שיעשה (וישיר השירים רבה סידרא תניא ח אות ח ד"ה מדלג על ההרים), ועתיד הוא להצילם מידם (פירוש 'מטה אהרן' על הגדה של פסח בתוך ספר 'חילוקא דרבני' ד"ה והיא שעמדה וכו').

ועם זאת גם בעת הגלות כאשר כבר לא היו שבעים זקנים, עדיין היו וישנם בכל דור ודור 'שבעים צדיקים' שהם בחינת שבעים נפש של יעקב אבינו, וזה כדי להכניע את השבעים שרים שלמעלה (מאור ושמש לר' קלונימוס קלמן אפשטיין רמזי יוס ג של סוכות ד"ה ויאמר יעקב אל ביתו). ובפרטות יש שבעים ושנים צדיקים בכל דור כנגד כל השרים הרוחניים למעלה, והצדיקים מחולקים כאשר שלושים ושש מהם נמצאים בארץ ישראל ושלושים ושש מהם בחוצה לארץ – כשם ששבעים ושניים השרים הרוחניים למעלה מחולקים בין שני צידי כסא הכבוד (הקדמה לספר 'סימכת חכמים' לר' נפתלי כ"י ד"ב ע"א טור א, 'מגלה עמוקות' מהדורה תניא חלק ב עם פירוש פרישת שלום פרשת ויצא דף קיח ד"ה מומרו ק"מ שאמר). על הצדיקים הללו נאמר "אֲשֶׁרֶיךָ כָּל חוֹכֵי לֹ"ז" (ישעיה ל, יח) כשהתיבה "לוי" שהיא בגמטריא שלושים ושש ורומזת לשני חלקי הצדיקים שבארץ ובחוץ לארץ (הקדמה לספר 'סימכת חכמים' של ר' נפתלי כ"י ד"ב ע"א טור א).

שבעים הזקנים שמינה משה רבינו היו כנגד שבעים השרים של מעלה

עם ישראל הם צבאות ה' בארץ וצריכה לשרות עליהם שכינה כשם שהיא שורה בעליונים, לכן כאשר יצאו ממצרים לקב"ה ציוה אותם לעשות בכל מעשיהם כפי שנעשה בעולמות העליונים. כך כשם שיש 'משכן' רוחני למעלה גם הם היו צריכים לעשות משכן גשמי למטה (להרחבה על המשכן ראה מאמרנו לפרשת פקודי – 'השראת השכינה בארץ'), וכשם שיש את כסא הכבוד למעלה כך יש את 'כסא הכבוד' למטה שהוא ארון הברית (להרחבה על ארון הברית ראה מאמרנו לפרשת תרומה – 'מעלת ארון הברית'), וכשם שהמלאכים הסובבים את המרכבה הולכים בצורת זגלים כך עם ישראל התחלקו במדבר לפי דגלים (להרחבה על הדגלים ראה מאמרנו לפרשת במדבר – 'הדגלים של ישראל'). וזה גם היה העניין אצל הזקנים שכפי שקיימים שרי מעלה סביב כסא הכבוד כך צריכים גם למטה להיות שרים שהם 'שבעים הזקנים' ועל זה אמר ה' "אֲנִי אֶמְרֶתִי אֶלֵּהֶם אֶתֶם וּבְנֵי עֲלִיּוֹן פִּלְכֶם" (תהלים פב, ו) (רמב"ן במדבר יא, טו). כל ה' העמיד בכוונה שבעים זקנים מבניו שיהיו שקולים כנגד שבעים השרים בעליונים (נור הקודש על 'בראשית רבה' פרק נט אות א דף רמו ע"א טור ב).

שבעים הזקנים שהיו במצרים ויצאו עם ישראל נהרגו בהר סיני ביחד עם חור על ידי 'הערב רב', כאשר הזקנים ניסו להוכיח אותם ולמנוע אותם מלחטוא. לכן היה צריך לגייס 'שבעים זקנים' מחדש כפי שנאמר ו'יִאָמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֲסַפֶּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵי וְלִקְחֹת אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: וְיִרְדְּתִי וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאֶצְלָתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עֲלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׁאַוּ אֶתְךָ בְּמִשְׁאֵ הָעָם וְלֹא תִשָּׂא אֶתְךָ לְבַדְּךָ" (במדבר יא, טו – יז) (ילקוט שמעוני פרשת בהעלותך רמו תשל, 'אור החיים הקדוש' ספר במדבר יא, טו, 'שפתי כהן על התורה' לתלמידי תלמידי של האר"י ז"ל פרשת בהעלותך ד"ה 'יבמדרש ואצלתי'). משה רבינו בחר אותם באמצעות הגורל הקדוש, כאשר הזקנים היו מרימים פתק ומי שעלה בידו פתק שכתוב עליו 'זקן' ידע שצריך להתמנות, ומי שהיה לו פתק חלק ללא כיתוב ידע שהוא לא מתמנה להיות אחד משבעים הזקנים (רבינו בחיי במדבר יא, כח). משה רבינו היה נשיא על הזקנים שהתמנו, וביחד הם היו שבעים ואחד זקנים (רמב"ן במדבר יא, טו) קדושים וטהורים המורים לעם ישראל חוקים ומשפטים (עפ"י ילקוט שמעוני פרשת בהעלותך רמו תשל) (להרחבה על עניין הגורל ראה מאמרנו לפרשת פנחס – 'מעשה הגורל').

משה רבינו הצטווה לְמָנוּחַ דווקא 'שבעים זקנים', לפי שהם מכוונים כנגד 'שבעים שרי מעלה' (רבינו בחיי במדבר יא, טו, 'מדרש תלפיות' למחבר 'שבט מוסרי' ענף הקוה), וכשם שהשרים הנמצאים למעלה סובבים את כסא הכבוד כך גם שבעים הזקנים היו סובבים את אוהל מועד שנאמר "וְיִצְאֶסְף שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וְיַעֲמֵד אֹתָם סְבִיבַת הָאֹהֶל" (במדבר יא, כד). וכשם שכוחם של שבעים המלאכים נאצל מהקב"ה, כך כוחם של שבעים הזקנים נאצל ממשה רבינו שנאמר "וְיִצְאֶ מֹשֶׁה וְיִדְבֵר אֶל הָעָם אֶת דְּבָרֵי ה' וְיִצְאֶסְף שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וְיַעֲמֵד אֹתָם סְבִיבַת הָאֹהֶל: וְיִרְדֵּ ה' בְּעֶנְן וְיִדְבֵר אֲלֵי וְיִצְאֶסְף מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עֲלֵיו וְיִתֵּן עַל שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וְיִתֵּן אֵלָהֶם הָרוּחַ וְיִתְנַבְּאוּ וְלֹא יִסְפוּ" (במדבר יא, כד-כה). וכשם ששבעים המלאכים למעלה הם בית דינו של הקב"ה, כך השבעים זקנים למטה הם בית הדין של עם ישראל להורות ולהנהיג את העם (רבינו בחיי במדבר יא, טו). והזקנים שנבחרו היו בעלי נשמות קדושות כי לא רבים זכו למה שהם זכו שנאמר "לֹא רַבִּים יִחְקְמוּ וְזִקְנֵים יִבְיִנו מִשְׁפָּט" (איוב ט, ט) (ברכת טובי על התורה לר' משה נראל הכהן על ספר איוב דף יא ע"ב סימן לב ד"ה לכן אמרת).

השבעים זקנים הראשונים שיצאו ממצרים היו היותר מעולים וחשובים מהזקנים שהיו במשך הדורות בישראל כי הם סבלו את גלות מצרים והזדככו שם (ארבע תפישות לר' יששכר בער בר' אלחנן פרק א' קטאת אפרים דף ב ע"ב ד"ה ובאמת עיקר). וכן הם נקראו בשם החשוב "אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כד, יא) (ראה רש"י במדבר כד, יא) היות שכל נשמות ישראל היו קשורות אליהם (ברכת טובי על התורה לר' משה נראל הכהן על ספר איוב דף יא ע"ב סימן לב ד"ה לכן אמרת). ובכוח שבעים הזקנים הללו היתה יכולה השכינה לשכון על ישראל בזמן מתן תורה (הרמב"ן במדבר יא, טו). ובזכותם ירד לעם ישראל שפע ישר מן השמים שלא באמצעות השרים הרוחניים על אף שהם היו צועדים במדבר שהוא מקום שלטון השרים כאשר המקומות בחוץ לארץ. והיה זה לפי שכל אחד מהזקנים הכריע את השר שכנגדו בשמים, ועל ידי כך נמצא כי שבעים הזקנים בארץ נכנסו מלכות הקדושה במקום אותם שרים שבעליונים (האלישיך הקדוש' במדבר יא, טו). ומשה רבינו היה ממונה על גבי שבעים הזקנים ונקרא בשל כך "מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים" (דברים לג, א) (ילקוט דודי פרשת שמות ד"ה שבעים שרים מסביבו) ועליו נוספה גם השכינה, כך ששך הכל הם היו שבעים ושניים (מערכת אלקות' פרק ארבע עשרה ד"ה ומשבע ענפי האילן, ראה רמב"ן במדבר יא, טו שהם כנגד שם קדוש הנקרא ע"ב) (להרחבה על השפע שירד בגלות ראה מאמרנו לפרשת בחוקותי – 'ישבת ישראל בחוץ לארץ').

חברי הסנהדרין היו שלמים ומכוונים כנגד שבעים השרים של מעלה

ה' ציוה להעמיד במשך הדורות שבעים חברי סנהדרין כדי שהם יהיו שקולים כנגד מדרגת השבעים שרים (נור הקודש על 'בראשית רבה' פרק נט אות א דף רמו ע"א טור ב). ו'הסנהדרין' מנתה שבעים חברים כנגד שבעים הנפשות של יעקב אבינו, ועמהם הנשיא (וזהו פרשת צו דף לד בסוף ע"ב ד"ה כתיב כלך יפה) והשכינה שנאמר "אֱלֹהִים יָצַב בְּעֵדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט" (תהלים פב, א), כך שבסך הכל היו שבעים ושניים (מערכת אלקות' פרק ארבע עשרה ד"ה ומשבעים ענפי האילן). חברי הסנהדרין היו בעלי שיבה ובעלי קומה בעלי מראה, נבונים לחש היודעים ברוב לשונות, אנשים חכמים ונבונים המופלגים בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה היודעים קצת גם בשאר חכמות כגון רפואה וחשבון ותקופות ומזלות ודרכי הקוסמים והמכשפים. וכן היו צריכים להיות מיוחסים ללא שום פגם בתולדותם וראויים להשיא לכהנים (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ב' הלכה א' והלכה ו). הם גם היו שלמים מכל מום גופני, כי חיסרון באיברים מראה שאין המזג שלם וגם אין הנשמה בגוף

